

A BÁNFFY-LEVÉLTÁR MAGYAR TÖRTÉNELMI FORRÁSAI.

JAKAB ELEKTÖL.

Midőn a magyar *Történelmi Társaság* vidéki nagygyűlése 1868-ban Kolozsvárott volt, én is azok között voltam, a kik megbizattak, hogy a Bánffy-levéltár tárgymutatatóiból kivonatokat készítsünk, a mi az Árpád-, Anjou- és vegyes házi királyok korszakából történelmi becsesel bírónak látszó levél, irat s más-féle emlék van, a közgyűlés előtt róla jelentést tegyünk.

Néhai Simon Elek, mint a család ügyvéde s a levéltár felügyelője eszközölte ki, hogy a Bánffy-ház északnyugati belső udvarsarkán levő, úgynevezett *vasajtóju kamara* zárai előttünk fölnyitak, a tömérdek vasas és bőrös láda s egy pár iratszekrény tartalma élénk tárult, s a Bánffyak őseinek ötszázadra terjedő drága kövek és keleti gyönggyel kirakott arany-ezüsttözött magyar és török fegyverei, sisak és páncél, buzogány és handsár, kard és pisztoly; a gyönyörű lószerszámok: nyereg, kantár, szügyelő, nyeregtakaró, zablák, arannyal gazdagon himzett lovagöltönyök, szóval: egy egész archeológiai múzeum volt a mi szemünk előtt kibontakozott.

Mintha a magyar hajdankorba lettünk volna visszavarázsolva. Voltak itt Mátyás király, I. és II. Zápolya, I. Ferdinand és I. Lipót idejebeli királyi emlékek és ajándékok, török kaptán és gazdagon sujtásozott bársony lovagpalást; minden azt mutatta, hogy a Bánffyak átérték Magyar- és Erdélyország régi dicsőséges korát, fényt árasztott rájuk a korona és királyi szék, s ők támaszai voltak mindkettőnek. Nemzeti királyainkkal

s fejedelmeinkkel együtt járták be győztesen a harcok téreit s kiváló részök volt a magyar haza megtartásában, a magyar alkotmány megvédésében.

Néhány perczig gyönyörködtünk a keleties szépségű tárgyakon, elgondoltuk, mily kiváló díszei lennének ezek a pesti vagy kolozsvári múzeumnak, elsajnálkoztunk fölöttök, hogy a mult nagyság e sok becses emléke itt mintegy eltemetve van, s a nemzeti önérzet és művelődés emlékére nem teszi azt a szolgálatot, mint tenné egy nyilvános közintézetben; de vigasztaltuk magunkat azzal, hogy annak is elfog jönni ideje.¹ Jó, hogy vannak, köszönet a Bánffyaknak, hogy szerezték s fentartották, lesz bizonyára gondjuk majd arra is, hogy ezek a haza és nemzet javára hasznosíttassanak.

Ezután a leveles ládák iratjegyzékeihez fordultunk, s buváraink különböző irányban kezdettek kutatni, jegyezni, kivonatozni, másolni. Én az összes jegyzetekből magam számára egy általános jegyzéket készítettem, s azóta többször kerestem az alkalmat, hogy történetíróinkkal megismertessem, most egy más irányú munkásságom megérlelte közlési szándékomat, a mit alább elmondok.

A levéltár három részre oszlik: I. a család birtokjogi okleveleire; II. nevezetes történelmi események följegyzésére s egy pár emlékiratra, végre a gróf Bánffy György II. dik erdélyi kormányzó politikai, közigazgatási és történelmi gyűjteményére.

I. Mi 709 csomag jegyzékét néztük át s a célunkhoz tartozókat azokból választottuk ki és pillantottuk át. A külső kivonaton meglátszik a *csomag* [Fascikulus] *száma*, mindenikben az *egyed levél sorszáma* s az illető *birtok neve*, néhány szóból álló kivonattal, p. o. „*a györgyfalvi jószágból a leánynegyed kiadásáról való levél 1371-ből,*“ vagy „*a bonczidai jószág határjáró levele s más oda tartozók 1366—69-ből.*“

Mindenek előtt megnéztük:

A) az *Arpádkori okleveleket*. Ez kettő volt: *Péntek* nevű

¹ E cikk rég iratott; azóta meg volt a kolozsvári pompás király-látogatás, melynek pazar fényt és keleti szemvakító szépségét épen a Bánffyak ruhái és lószerszámai adták. A jóslat hamar s a kir. országgrész arisztokrátiájának nagy dicsőségére teljesült.

birtok elzálogosító és határlevele [metalís [et pignoratío] 1292-ből, melyeket Szabó Károly kiadott.

B) Az *Anjou-korszakbeliek 1302-től 1397-ig* terjednek. E korszakból 52 tétel alatti oklevelet választottunk ki, de némelyhez számos másra vonatkozó irat volt mellékelve, így például egy határ kijárási levélhez annak mindannyiszori megújítása, a leánynegyedek illetőhöz mind az, a mi a nemzetség azon birtoka további sorsát illette.

A ki az *Alsó-Lindvai Bánffyokról* a „Magyarország családai“ czimű könyvben¹ írottakat megolvassa, látni fogja, mennyi jeles, mily magas állású férfit adott e nemzetség a hazának s mennyi jóval halmozták el a királyok őket, mily tekintélyes részét bírták az ország földének. Hasonló ehez a *Losonczy gróf és báró Bánffy* nemzetségi ág is, melynek nemzetségi leszármazása ugyanott van jobbadán erdélyi források szerint előadva,² mert ez ág Erdélynek Magyarországtól elválása ideje óta a legnagyobb nemzetségek egyike volt, főhivatalokat viseltek, nagy államférfiak, bátor hadvezérek s kitűnő bírák és törvényhozók váltak belőlük, ezért mint az ország és fejedelemség fentartó nemzetségei voltak elismerve s nagy birtokokkal és kitüntetésekkel jutalmazva.

Nagy Iván megismerteti az ág leszármazását, vérségi egybekötötéseit és közszolgálatait. De birtokaikról, gazdaságaikról s a haza és királyi szék iránt tett szolgálataikról fogalmat csak a kolozsvári *Bánffy-Levéltár* képes adni. Valóban kívánatos, hogy azon ma tényleg élő Bánffy grófok és bárók közül, akik magas állásuk mellett komoly tudományos férfiak és írók is, valamelyik írja meg nemzetségök történetét, a mire már gróf Lázár Miklós a magáéval példát adott s az alkalommal adja ki e levéltár történelmi becsű leveleit, úgy mint a gróf Zichy- és gróf Károlyiakét már régen folytatják. Rendkívüli gyarapodására lenne az történetírásunknak, genealogiánk- és diplomatikánk- nak, dicsőségére a nemzetségnek.

¹ Irta *Nagy Iván*, megjelent 1857. Pesten. Lásd az I köt. 155—162. lapjait.

² U. o. 162—170. lapjait és a Turul I. 16—26. l.

Hogy az nem másképen van, kitűnik csak azokból is, a miket én a mondott időben futólag kijegyeztem s itt töredekésen közlök, megjegyzem, hogy az általam átnézett levéltár-rész túlnyomólag a grófi ág birtokjogi leveleit foglalta magában.

Először elősorolom *a birtokokat*. Ezek voltak betűrendben: *Almásmező, Aranyos- és Karapataka, Boncz-hida, Bácsi, Borsa, Bálványos-Váralja, Berkenyes, Csora, D.-Erked, Dorosma, Faragó, Gyulatelke, Gyerő-Vásárhely, Györgyfalva. Hassas, Iklód és Szentiván, Kendi-Lóna, Kékes és Nyárló, Kalota, Kozmatelke Kovátkút, Kecset, Mereggygo, Mikótelke máskép Markhárt előföldre, Magyar Kis-Kapus, Mező-Szilvás és Sesztér, O. K.-Kapus, Poklostelke, Petre, Pián, Paptelke, Szent-Mihálytelke, Szamosfalva és Sztána, Szucság, Sebus máskép Szász-Sebes, Sülye, Toldalag, Zalasd, Tötös máskép Jetös erdő*. Negyvenöt kisebb-nagyobb falu, egész birtok és birtokrész csak az Anjou-korszakból!

Ezek közül adomány levél van I. Károly királytól 1310-ből Csora és D.-Erked-ről, 1315-ből királyi megegyező levél, 1340. osztálylevél, 1354-ből kiváltságlevél I. Lajos királytól. 1375-ből visszaadási parancs levél [Mandatum Restitutorium] ugyanattól. Adomány és beigtató parancslevél Kalota, Sülye, Bálványos-Váralja és Szent-Péter birtokokról, Kovátkút és Paptelke falukról 1340-ből, Zalasd faluról 1362. és Aranyos és Karapataka falukról, 1387-ből s Zalasdról beigtatási jelentéstétel és kir. megerősítés 1363-ból, határkijárási levelek s hasonlók Bonczidáról 1366—69-ig, határviisszajárási levelek Válaszut és Borsa falukról 1369—1429-ig, Kendi-Lónáról 1315-ből, Kecsetről 1360-ból, Gyulatelkéről 1348 és 1352-ből, csere- és osztálylevelek Gyerő-Vásárhelyről 1363 és 1391-ből, Szamosfalva és Sztána, magyar és oláh Kis-Kapus falukról 1391-ből, Kékes és Nyárló falukról 1373-ból, leánynegyed kiadását illető levél a györgyfalvi birtokból 1371-ből, a szucsági jószágból 1370-ből és 1378-ból; nemesítő levél [Immunitationalis] Gavasdia faluról 1397. Toldalag nevű falut illető levelek 1334-től 1823-ig, a 71-ik Faragó birtoké 1375-től 1814-ig időrendben lajstromozva a 72-ig csomagban együtt látható. Érdekesek a Bartsai-nemzetséggel volt osztályok levelei szintén lajstromozva a 107., 108. és 109-ik csomagban.

Történelmileg igen fontos egy 1332-ik évi ítélet *Sebus*-ról, melyet egy 1354-beli kiváltságlevél, valamint egy intézőlevél Szász-Sebes-nek mond. A II. Geiza által a szászoknak adott királyföld határát ugyanis a II-ik Endre király 1224-ki aranypecsétes [*elvezett*] oklevele így jelölte meg: Kezdődik pedig a föld [*Fundus Regius*] Város-tól Borált-ig [*a Varos usque ad Boralt*], máshol: a Sebus földétől Darótzig [*a terra Sebus usque Daraus*] két történelmi vélemény van erről, egyik szerint a Sebus földje Háromszék *Sepsi-fiók Székely-Széke*, onnan kell kiindulni a királyföld meghatározásában; a másik szerint *Sebus* = Szász-Sebes, *Város* = Szászváros, ezektől Erdővidéken Barótig, vagy a Rikán kivül Darótzig terjedett volna a szászoknak adott föld. A Bánffy-levéltárban levő idézett oklevelek valamelyik történelmi felfogáshoz kétségtelenül érdekes felvilágosítást fognak adni, ha csak nem a Bánffy-Hunyad közelében levő *Sebes vára* teszi amaz oklevelek tárgyát, melyet — mint kézügyben levő erődöt — birhattak a Bánffyak.

C) *A vegyes házbeli királyok* korszakából csak II. Ulászló koráig tettem jegyzést. Ezek azonban a Bánffyakat folytonos emelkedésben tüntetik föl. 1444. I. Ulászló királytól pallos-jogot [*jus gladii*-t] kaptak *Csüged* és *Városvize* birtokaikra. 1426—27. Zsigmond király kijáratja *Bökény* nevű birtokot, ugyan 1427. visszajárják Bogártelke határait, tiltakoztak Al-Pestes elfoglalása ellen. Magasra emelkedik azonban s tömérdek birtokot szerez a nemzetség a nagy tehetségeket oly igen kedvelő Mátyás királytól; úgy kell lenni, hogy fényes szolgálatokat tettek neki békében és sok diadalmas háborúiban. Nagy Iván és forrásai alig említenek meg e korszakból egypár férfit és azok hivatali állását. A Bánffy-levéltárban bő forrása nyílik fel a történelmi eseményeknek, melyekben e nemzetség ősei oly dicsően vettek részt, hogy a nagy király birtokokkal és kegyével halmozta el. 1463-ban adományozta *Csüged* és *Város-vize* birtokokat s azokba beigtattatta, valamint *Szent-András* birtokába beigtatását is megparancsolta; 1465. megerősítette *Árokalja* falu birtokáról kelt adományleveleket; valamint a *Bálványos-Váraljáról* és *Berla* vagy *Baton* faluról birtakat is, 1467-ben kijáratta *Báts* falu határait; 1473. új adománylevelet adott *Alsó-Gyékényes* faluról; 1482. adományul kapták a Bánffyak a két *Boos*-t, határai felett a király

ítéletet hozatott, 1483. újból visszajáratta s 1486-ban erről jelentést adatott ki; 1485. Corvin Mátyás adományozta nekik *Híd-Almás-t*, 1489. zálogképen megszerezték *Alsó-Járát* s határait szemle alá vették s megállapították. Huszonhat év alatt tíz falut adományozott nekik a király vagy azok birtokában őket megerősítette és biztosította. E levelekben a király elsorolta: a Bánffyak hol és minő szolgálatokat tettek neki és országának, mely háborúban kik voltak jelen közülök, s mily vitézséggel harczoltak, vagy a béke munkáiban, a tudomány és műveltség terjesztésében iránta és a haza iránt mily érdemeket szereztek. A király kancellárai azzal a benső erőteljes irálylyal fejezték ki akarátát és méltánylását, a mi Mátyás király levelezéseit s okleveleit jellemzi. Mily keveset tudtak és írtak mindezekről a mult század erdélyi genealogusai: Mikola, s e századbeliak: Nagy Iván, az ő forrásírója, Kőváry, Wagner, Lehoczky stb. a levelek egyszerű megtekintéséből kitűnik. Ha majd ezek felhasználhatókká lesznek, történelmünk s a magyar genealogiai tudomány tetemesen gyarapodik általa.

II-ik Ulászló királytól 1492. zálogos birtoklásba kapták *Báldon* vagy *Bádon* falut, 1493. Bartsa leánynegyedbe adott jóság iránt egységére léptek a Bartsaiakkal.

És ez csak a XIII—XIV—XV., tehát három század oklevelei röptében való áttekintésének föltüntetett eredménye. Gondoljunk hozzá a viharos XVI-ik és XVII-ik, a szerencsétlen XVIII. és a hazátlan és nemzetünket új életre kelni látó XIX-ik századokat. Mily válságokat ért mindkét ország s főleg a kisebb és gyöngébb Erdély! Mily rendkívüli befolyással voltak sorsára a Bánffyak!

Egyik, az I. Bánffy Farkas, Zápolyának legerősb híve, fiának tanácsosa és vezénylő tábornoka; a másik, Zsigmond, Zrinyi Miklóssal Szigetvár alatt harczolt és 1594. az esztergomi ostromnál esett el. Bánffy György, Báthory István lengyel király tanácsosa, Bánffy Boldizsár Báthory Zsigmondé, egy másik Bánffy György Szamosujvár várparancsnoka, Bánffy Farkas Maros- és Udvarhelynek főkapitánya stb. Volt köztük tanácsos, kk. és rr. elnöke, főispán. S mily nevezetes embere volt Erdélynek I. Apafi korában Dénes, korának legszebb fia. A gazdag és hatalmas főúr, a kinek hitvese a fejedelemné testvére, Bornemisza Kata,

maga fejedelmi tekintetű férfi, mesés gazdagságáról híres, a közvélemény által eleve a fejedelem utódává kijelölve. Ez volt bukásának oka. A gyöngye lelkű Apafi nem bírta elszívni a hazafiaknak sógora felőli hízelgő — ő azt hitte, őt sujtó — itéletét; mint fejedelemségre vágyó párttűző 1674-ben vetélytársa, Teleki Mihály cselszövénye miatt elítéltetett s Bethlen várában bakó végezte ki.

II. Figyelmet érdemlő része a levéltárnak egy nagy iratszekrény emlékirati és nagy számú foliansokból álló tartalma. Megtörtént dolgok [RES GESTAE, Appendix Historica] czím alatt, melyben egyebekkel együtt ez iratok voltak: a) *János Zsigmond király temetéséről való Instructio*, b) *Posthumus László királyi biztositása a Bánffyak részére*, c) *Morvák letelepítése Gyula-Fejérvárra*, d) *Bánffy Dénes elleni per folyama* stb.

A történelmi társulat tagjainak sietős munkásságához képest csak futólag tekinthettünk bele a felig kinyitott ajtójú szekrénybe s egy-pár folianst kaptunk kézbe, melyek, a mennyire emlékszem, gr. Bánffy György, II-ik e nevű erdélyi kormányzó szépen bekötött publico-politikai és történelmi gyűjteményét foglalták magukba: magán és hivatalos levelek, ezek közt br. Bruckenthal Sámuel és gr. Teleki Sámuel erdélyi udvari kancellároké, fogalmazványok, kormányi rendeletek mintái, rendszeres bizottsági munkálatok, államiratok, legfelsőbb kir. kéziratok [*handbillet*] országgyűlési irományok s megküldött törvények stb.

Ezek történelmi fontosságáról engem közelebbi tanulmányaim győztek meg.

A Habsburg-ház alatti első erdélyi kormányzó, gróf Bánffy György, fia volt a lefejezett Bánffy Dénesnek, a ki mint fejedelmi tanácsos, kolozsvármegyei főispán, kolozsvári főkapitány Bécsben követségben járván, bárói ranggal s czímmel díszített föl. Elítéltetésekor György fiát is megfosztották az apai jókban való örökösödéstől, de 1648-ban e törvény igazságtalanságát a fejedelem átlátta, s megszüntető törvény által hatályon kívül helyeztetett. I. Apafi halála után az ország közfigyelme a vértanú Bánffy Dénes fia felé fordult s 1691. jan. 10-én erdélyi kormányzóvá választatott, 1696. grófi rangot nyert, s 1709-ben háit meg; átélte a Tököly és II. Rákóczy Ferencz viszontagságteljes fejedelemsége korát, kik közül az utóbbi őt birtokaitól és kormány-

zói tisztétől is törvényhozásilag megfosztotta. Ennek egyik fia ismét Dénes volt, a ki r. katolikussá lett. Ennek György nevű fia 1748. decz. 24-én született, kitünően neveltetvén, főispánból elébb kormányzékai tanácsos, azután udvari alkancellár, 1787. erdélyi kormányzó lett s azt 1822. július 5-kén történt haláláig viselte.

Nagy tehetségű és erős becsvágyó magyar és alkotmányos érzületű férfi volt. Bécsben II. József alatt Erdély részéről alkancellár, s mint ilyen neveztetett ki a nyugalomba ment br. Bruckenthal Sámuel helyett kormányzóvá. Mikor a nagy politikai változás 1790-ben Magyar- és Erdélyországban bekövetkezett, gróf Bánffy azok egyike volt, a kik Erdély sorsát intézték. Hosszasan szolgálván Bécsben, az ottani körökben ismeretes volt, az átalakulás kezdetén felhivatott, s elébb II. József, azután II. Lipót fejedelmeknek erdélyi ügyekben főtanácsadója lett. A két államminiszteri conferenciákban ő volt, a ki Erdélyt képviselte, a kancellár, gróf Teleki Sámuel kineveztetéseig, sőt akkor is egy ideig. Ekkor történt, hogy a miniszteri conferenciákban, mint Erdély kormányzója, az első helyet követelvén: a fejedelem gróf Teleki Sámuelnek, a kancellárnak ítélte azt, mint a ki őt képviseli. Ebből némi hidegség támadt a kis ország két vezérférfia közt, a mi sok közügy elintézésénél meglátszott, s néhol a kormányi köriratokból is kitűnik.

Gróf Bánffy iskolázott, erélyes, gyakorlott kormányzó férfi volt, beavatva az udvar titkaiba, de jól ismerve Erdély alkotmányát és alkotmányos kormányrendszerét. Míg az ország a restauráció korát élte, a kormányzó gondosan örködött szabadsága s jogai felett. Tiszteletben tartotta a fejedelmi jogokat, de viszont tiszteletet kívánt az ország törvényei, a nemzet jogai irányában is. Számos elnöki fölterjesztésében olvastam: *„ezt meg amaz a létező törvények nem engedik meg,“* vagy: *„ez vagy amaz ellenkezik a hazai törvényekkel: ezért kivihetőnek nem gondolja.“* A közigazgatás, bíróságok, törvényhozás, szóval a törvényhozó és végrehajtó hatalom újra szervezése alatt sok jót tett, sok **bölcs** tanácsot adott, sok nem helyesen indult dolgot és tárgyalást helyes útra, az alkotmány keretébe vitt vissza gróf Bánffy eszes hazafias érzülete. Az 1791—92-ben hozott sarkalatos törvények létrehozásában neki főérdeme volt. A kir.

kormányzók tanácskozásait bölcseséggel vezette, felterjesztéseinek általában a határozatokon és rendeleteken meglátszott a kormányzó simító keze s eszélyes, de határozott hazafias jelleme. Sokat köszönhet neki különösen Kolozsvár és az erdélyi magyarság azért, hogy a királyi kormányzóknek Nagy-Szebenből áthozatását kieszközölte s az országgyűlések helyévé e város állandósított. Gróf Bánffy Kolozsvár emelkedésére, jólétére és művelésére három évtizeden át oly nagy hatással volt, annyi tudós reformot kezdeményezett maga, s annyi hasznos intézmény létesítésének volt részint tervezője, részint pártolója és előmozdítója, hogy megérdemli nevének a polgárság hálás emlékében megőrzését.

Ezért tartom én a magyar történelem becses forrásának a Bánffy-levéltárat. A kormányzónak élénken kellett élni lelkében az I. kormányzó és atyja emlékének. Mint tudományosan művelt, olvasó és gondos embernek meg kellett neki őrizni az őseitől rászállott iratokat, fontos levelezéseket és főljegyzéseket. Ki tudja, nem lehetne-e nyomára jutni az első Bánffy Dénes bűnpere összes eredeti iratainak; hisz az a védirat, a mit a történelem *Bánffy Dénes elítéltetése* név alatt ismer, csak összegezése a levelezéseknek, a vád- és védiratoknak. Ezekre magukra volna szükség, hogy az igazság tisztán kiderüljön. Az 1790—92-iki időkre vonatkozólag is becses adatoknak kell ott lappangani, miket még nem ismerünk. Gróf Bánffy György oly nagy tényező volt e rendkívüli mozgalmakban, ő oly közel állott a trónhoz, I. Ferencz fejedelem és saját nemzete bizalmát annyira birta, hogy lehetetlen, hogy az általam is látott iratszekrény foliánsaiban s a ládák ismeretlen tartalma közt e korszak történeteire sok ismeretlen és fontos eredeti iratok és emlékek megőrizve ne legyenek.

De van föltevéssemnek egy más alapja is.

Midőn *Aranka György* életét megírtam, mélyen kellett a *philohistorok társasága* ügyeinek szövedékébe nézmem. A mit fölfedeznem sikerült, ama művemben az olvasó megtalálja. De nem találja meg azt, a mi kutatásaim előtt is rejtve maradt. E társaság elnöke és pártfogója — a mint tudva van — gróf Bánffy kormányzó volt. Ő évtizedekig tudósítást kívánt magának tétetni Aranka titkár által. Hol vannak azok? A volt kir. kormány-

szék levéltárának, sem elnöki, sem közigazgatási részében nincsenek. A kolozsvári kir. lyceum könyvtárában alig van egy pár. Bánffy gróf meg nem semmisítette őket. Mint kormányzó levelezést folytatott a tudósokkal is: Eder, Kazinczy, Aranka, Döbrentei s mások sokan irtak hozzá. Hová lettek ezek a levelek? A társaság által kiadott történelmi művek: „*Scheszeus*,” „*Simi-giarus*” stb. kiválasztása, megbíráltatása, kiadásra bocsátása mind az ő engedelmével történt. Mi lett az ezekre vonatkozó levelezésekkel?

A társaságnak tömérdek kéziratot, levelet, egy s más irodalmi ritkaságot küldöttek az országból, a miket a kormányzó elnök magához kért, soknak holléte maig sincs tudva, egy része az Aranka-gyűjteménybe gróf Mikó Imre birtokába ment; más része a Lyceum könyvtárába. De a többieknek is valahol létezni kell. Nem valószínű-e, hogy a Bánffy-levéltárból felvilágosodunk felőle azonnal, a mint abba szakértő szem figyelemmel tekint bele s átvizsgálására idő és alkalom lesz. Ha az Akadémia a Bánffy-örökösöket megkérné, hogy megbízottja előtt amaz iratszekrények és ládák fölnyiljanak, azt hiszem nem kapna tagadó választ. Meg vagyok győződve, hogy ott a *philohistorok társaságára* tartozó nevezetes adatok is rejlenek.

Egy közelebbi tapasztalásomra hívom fel ez alkalomból történetíróink figyelmét. A mult őszön a fenkölt érzületű és hazaszeretetéről ismert özv. br. Bánffy Albertné gr. Eszterházy Ágnes ő nagyságát kerestem fel *Kolozsvár története* című művem érdekében. Ritka szívéllyességgel fogadott s a mit kértem, rendelkezésemre bocsátotta. Rendkívül meglepett palotája nagy termének gazdag családi képgyűjteménye. A falakon körös-körül függenek a Bánffyak nagy őseinek képei, sok egész életnagyságban. A sort egy martialis alakot életnagyságban mutató Bánffy kezdi meg, alatta írva ez áll:

B. BVSADVS

BANFY OR. R.

PALATINVS VNG.

— — — A TAR

taris OCCIus

1243.

A keret, a festés, a felirat betűinek jellege nem igazolja a képnek e távoli időkorból származását. De több százados régisége kétségbe nem vonható, s történelmi tény, hogy a Bánffyak első eredetöket I. Buzad idegen nemzetbeli őszüktől származtatják, a ki III. István hívására jött az országba 1161—1173 körül. II. Buzad 1223-ban soproni főispán volt, 1226-ban tótországi bán. Ez később Domokos barátta lett, de előbb Sol ispán leányától nemzé III. Buzadot. Ennek képét gyaníttatják a genealogiai adatok a Bánffy-palota tiszteletet gerjesztő régi és igen érdekes említett cymeliumában. Szilágyi Sándor úr „*Magyar történelmi életrajzok*“ című képes vállalatának a *Bánffyak őskora* kritikai megállapítása mellett — ritka szép tárgya lenne ez. A nemes báróné bizonyára örömmel engedné meg lerajzoltatását.

A gróf Bánffy György nemzetségi ága gróf Bánffy József kir. kormányzékai tanácsosban 1854-ben kihalt. A birtokok a báró Bánffy nemzetségi ágra mentek át, melynek egyik ága a br. Bánffy Pálé, Miklós gróf, a ki rangját s méltóságát 1854-ben kapta s az alkotmányos kormány törvényesítette, ő felsége főszertárnokmestere, európai műveltségű férfi, nagy és becses könyvtár birtokosa, egyik fia, Béla gróf, alsóházi alelnök, politikai író, a másik képviselő és áldozatkész műpártoló; a másik ág br. Bánffy Györgyé, kinek fia volt a nem rég elhalt jeles hazafi, Albert báró, ennek egyik fia, György, író, a másik, Ádám, képző művész. Ez ág is oly régi nagy ősök maradéka, mint a másik. Híres államférfiak, hadvezérek, legfőbb bírák, törvényhozási elnökök, kincstárnokok állottak elő soraikból. Hazafíui érdemeiket sok kir. adománylevél hirdeti, nagy kitüntetések s számos birtok tanuskodik felőle. Báró Bánffy Farkas nemzetsége genealogiáját írásban hagyta hátra, de a melyet az irodalom szintén nem ismer.

Ha sikerülne, hogy e hatalmas kettős nemzetségi ág levéltára a magyar történelem számára megnyiljék, a nemzetségre új fény derülne, tudományügyünk nagy erkölcsi hasznával.